

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Martxiel Garmendia Legorburu

*Lezo, Gipuzkoa
(1926-2015)*

Aurkibidea

Biografia

Patxilaborda baserrian jaio zen Martxiel. Aita bertakoa zuen eta ama berriz inguruan dagoen baserri batekoa, Juan Martindegikoa. Sei anai-arreba izan ziren baina bi arrebak oso txikitan hil ziren beste lau anaietan Martxiel da zaharrena. Uneko eskolan, Gaintxurizketa bailarako neska-mutikoak ibiltzen ziren eskolan ikasi zuen mutikotan zortzi urterekin hasi eta hamaika urtera arte. Gogoan du Martxielek zortzi urterekin hasi zenean euskaraz irakasten ziela maistrak. Gero 36ko gerra etorri zenean bukatu zela euskaraz ikastea eta handik aurrera gazteleraz irakasten zietela. Hamalau urterekin mendiko lanetan aritu zen Jaizkibelen pinuzuloak egiten. Gero hamazazpi urterekin Errenteria-Oreretako legami-fabrikan hasi zen lanean eta han aritu zen berrogei urtez erretiratu zen arte. Ezkonduta dago eta emaztea Hondarribikoa da, Guadalupen ezagutu zuten elkar, hango festetan, Martxiel hemezortzi hilabetez han aritu baitzen soldadu. Nahiz eta baserritik kanpo lan egin, beti hazi izan dituzte txekorrak haragitarako eta orain ere badituzte. Egun, semea, erraina eta bilobekin bizi dira baserrian.

Zintak

LEZ-015

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Zabala, Edurne
- **Data:** 2009-12-15
- **Iraupena:** 64 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Elexpuru, Juan Martin

Pasarteak

1. 14 urterekin Jaizkibelera basomutil

- **Erref:** LEZ-015/002
- **Iraupena:** 0:01:19. **Hasi:** 00:02:47. **Bukatu:** 00:04:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua

Laburpena:

<p>14 urterekin Jaizkibelera joan zen basomutil; hiru urtez jardun zuen. Goizero Guadalupera igotzen zen oinez eta handik taldetan banatzen ziren mendian. Beroa, hotza, euria... denetik pasatu behar izaten zuten.</p>

2. Auzo-eskolan euskaraz egin zituen ikasketak

- **Erref:** LEZ-015/003
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 00:04:06. **Bukatu:** 00:06:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Une-ko eskolara (Gaintzurizketa bidean) joan zen 11 urtera arte. Lau erregelak ondo ikasi zituen. Euskaraz erakusten zien maistrak. Gero gerra etorri zen eta handik aurrera erdaraz eskola.</p>

3. Gerra hasierako oroitzapenak

- **Erref:** LEZ-015/004
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:06:05. **Bukatu:** 00:08:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera

Laburpena:

<p>Gerra hasi zen egunean, Erreteriarra jaitsita zegoen mezara izebarekin. Gogoan du moto bat zegoela kalean eroria eta odol markak lurrian. Etxera etorri eta tiroak entzuten ziren Gaintzurizketa aldean.</p>

Transkripzioa

- Ta nola goatzen dezu zuk gerra etorri zan momentua, ze... nola goatzen dezu?

- Hura... tristia, ni goatzen naz. Tristia zen hori. Gerra hasi zenian nik... gerra hasi zen eguna izango zen, lagun batekin justu zela haziya, jai bezperan haziya izandu zen, ta ni han ta ikustera joan nintzen izebak, nere izeba difunta, aman ahizpa hemen Martinekua, soltera zen hura. Ya neska zahartuko zan. Ta harekin jun nintzen Erreterira, goizian mezeta, Erreterira. Askotan juten nintzan izebak, gañea ni mutil kozkorra zaharrena nintzen etxian ta izebak ematen ziten /zidan/ Erreterira. Hara

jun ta gerra hasi zula esan ziguten ta, gerra? ta bai ta, segizute /segi zaitezte/ etxea etxea segitun, gerra hasi aurretik etxea segizute. Gu itxea ailegatu baiño lehenagotikan hemen Gaintxurizketan ta tiruak ta pipiti papata pipiti papata. Ni goatzen naiz hura Errenterian, kalle Biterin, botika farmazia zen Olaziregi edo... farmaziya?

- Bai.

- Haren onduan...

- Bai

- Moto haundi bat zeon erorita lurrian ta zeakin... odolakin ta zikinduta! Ni goatzen naiz hura nola ikusi nun. Han. Ta joe, nik ama... ezinik, izebari, izeba hemen zer pasa da? Hemen bitu bitu e odola! Ta ixo ixo ixo, guazen, guazen, guazen. Harek ixo, ixo, ixo esaten ziten, guazen, guazen ta jakiña, gerra zela, gerra hasi zela ta. Ta gu torri giñan, ba hemen hiru [...] hil zituztela ta seme-alabak o semeak eta...

- Hiru seme ta ama.

- Hortik pasa giñen gu, lehenagotikan etxera. Beitti hortik barrena, hortik beitti-goitti, hemen zeatik barrena, Miyura barrena, Mikura baserria hor dozte /daude/...

- Bai.

- Hortik barrena, bide hori pasata etorri giñen gu etxera.

- Etorri ziñaten.

- Bai. Lehenagotik zen.

- Baiño hori ya...

- Gu pasa giñenean, egundokua izango zen hil zituztenean.

- Ya.

- Gu etorri ta gero, ni ez naiz ongi goatzen...

- Bai, bai.

- Biño gauza horiek.

- Bai.

- Eta...

- Ta gero etxera etorri, ta joe hor tiruak eta zerak eta gaintxurizketjoe, la ostra.

- Beldurrak, ezta?

- Zer zen ez genekien gerra baiña ikasi genuen zer zen gerra.

4. Gerrako frontea etxean

- **Erref:** LEZ-015/005
- **Iraupena:** 0:02:31. **Hasi:** 00:08:12. **Bukatu:** 00:10:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerra hasi eta hilabetera, etxe ondora heldu zitzaien gerra. Erreketeak zituzten etxean eta errepublikanoak aurreko mendian, Jaizkibelen. Zortzi egunez iraun zuen egoera horrek. Arnasa hartu zuten alde egin zutenean. Granadek lehertzean askatutako berunezko kanikak biltzen jarduten zuten mutil koskorrek.

5. Izeba Juli balak izterrean jo

- **Erref:** LEZ-015/007
- **Iraupena:** 0:00:35. **Hasi:** 00:11:30. **Bukatu:** 00:12:05

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Izeba Juli balkoira irten zen eskegitako arropa jasotzera, eta bala batek jo zuen izterrean.

6. Gerrako frontea aurreraka, abiada handiz

- **Erref:** LEZ-015/011
- **Iraupena:** 0:00:35. **Hasi:** 00:15:55. **Bukatu:** 00:16:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerra hasieran, borroka handiak izan ziren Irun inguruan, San Martzial aldean. Geroago, Lezo aldean geratu zen frontea zortzi egunez. Ondoren, Bizkai aldera urrunduz gerra.

7. Komunioa urtebete aurreratu etxean lanean geratzeko

- **Erref:** LEZ-015/013
- **Iraupena:** 0:02:38. **Hasi:** 00:18:00. **Bukatu:** 00:20:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina

Laburpena:

<p>Gerraostean gutxi ibili zen eskolan. Aitak komunioa aurreratzeko eskatu zion baserrian lan egin ahal izateko, eta apaizak onartu egin zuen dotrina ondo ikasteko baldintzarekin. Ikasi ere bai, "sobresaliente" atera baitzuen. Apaiz egiteko proposamena egin zion abadeak baina etxean ez zuten nahi izan.</p>

8. "Vuelta a Francia" Errekalden

- **Erref:** LEZ-015/018
- **Iraupena:** 0:01:14. **Hasi:** 00:24:18. **Bukatu:** 00:25:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Auzoko ospakizunak
- Aisia » Kirola » Txirrindularitza

Laburpena:

Errekalde auzoan, festa handiak antolatzen ziren. "Vuelta a Francia" eta dena egiten zen. Txirrindularitza-itzulia egiten zuten mutilek, mediku, erizain eta guzti. "Joxe Letxero" zen antolatzaile nagusia.

9. Bizikleta erosi 200 pezeta ordainduta

- **Erref:** LEZ-015/020
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:26:28. **Bukatu:** 00:27:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Bizikletak eta motorrak

Laburpena:

17 urteko Errenteriako Alcoholera fabrika hasi zen. Bizikleta erosi zuen 200 pezeta ordainduta. Lezon hiru edo lau kotxe izango ziren garai hartan.

10. Guadalupen soldadu zegoela ezagutu emaztea

- **Erref:** LEZ-015/024
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:30:56. **Bukatu:** 00:33:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

Soldadutzan, Donostiako Gobernu Militarerra destinatu zuten baina Guadalupera joateko aukera izan eta berehala apuntatu zen. Komandante baten asistente egon zen. Han ezagutu zuen emaztea izango zena, Guadalupeko festetan.

11. Ezkontza-elizkizuneko loreak agindu emakume batek

- **Erref:** LEZ-015/025
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:33:03. **Bukatu:** 00:35:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak

Laburpena:

Guadalupeko apaizari mandatuak egiten zizkion Martxielek, eta haren zerbitzariak agindu zion Martxieli, lizentziatzen zenean, Guadalupen ezkontzen bazen, berak ipiniko zituela loreak. Azkenik, Martxiel ez zen Guadalupen ezkondu.

12. Osaba Martxiel kartzelara Franco zetorren bakoitzean

- **Erref:** LEZ-015/027
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 00:37:38. **Bukatu:** 00:39:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Osaba Martxiel kartzelara eraman ohi zuten Franco Donostiara etortzen zen bakoitzean. Horregatik, Tarragonara joan zen bizitzera. Errepublikanoa zen. Gizon ona eta dotorea ei zen.

13. Bordatxoko sagardotegian gehiegitxo edan

- **Erref:** LEZ-015/030
- **Iraupena:** 0:03:35. **Hasi:** 00:42:15. **Bukatu:** 00:45:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Aisia » Taberna giroa » Sagardotegiak

Laburpena:

Bordatxoko sagardotegian, jende asko biltzen zen meriendatzeko eta tokan jokatzeko, besteak beste. Gehiegi edan zuen behin. Jaikitzen, bizikleta gainean jartzen eta etxera iristen izandako komeriak kontatzen ditu.

14. Sorgina zelakoan, zakur beltza

- **Erref:** LEZ-015/035
- **Iraupena:** 0:03:01. **Hasi:** 00:51:42. **Bukatu:** 00:54:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

Sorginen ipuinak kontatu ohi zituzten bere gurasoek. Halako baserriko andrea sorgina zela, eta horrelakoak. Gero, argindarra sortu zenean galdu zirela sorginak. Behin, etxera bidean zerbaitekin egin zuen topo: sorgina zela pentsatu zuen lehendabizi, baina zakur beltz bat zen.

15. Baserriak etorkizunik ez

- **Erref:** LEZ-015/038
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 01:00:15. **Bukatu:** 01:01:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Gaur egungo kontuak

Laburpena:

Lehen zelaiak ziren lekuetan orain lantegiak, etxeak eta bideak daude. Baserriari ez dio etorkizunik ikusten. Lan asko eta ezer ere ez. Lehenago gutxienez defenditzen ziren.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com